

Белянко Г.Ю.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ – ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська сфера нашої держави означена міжбанківською конкуренцією та підвищеними вимогами до фінансової стійкості банків. У зв'язку з цим є потреба у методологічних підходах до інформаційних систем оцінки фінансового стану банку, комплексу економічних показників, які б охоплювали усі аспекти його діяльності та особливості стратегії, управління ризиками у конкретних, індивідуальних умовах.

Слід зазначити, що критерій фінансової стійкості банківської установи є найважливішим показником її надійності. В економічній літературі досі немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Його часто ототожнюють з іншими термінами – платоспроможністю, ліквідністю, прибутковістю.

Критерії капітальної стійкості та ліквідності є підґрунтям для системи економічних нормативів, що використовуються НБУ для контролю за фінансовим станом банків. Водночас критерій запобігання банківським ризикам є самостійною та складною системою, що поєднує різноманітні заходи адаптації до змін умов діяльності, у тому числі й тих, що впливають на рівень капіталізації, прибутковості та ліквідності, а також різні контрольовані і неконтрольовані чинники, серед яких – економічне становище та фінансова стабільність клієнтів, політичні, інфляційні, ринкові, інформаційні умови, можливості зловживань і безпеки, технологічні, адміністративні й інші умови діяльності.

Починаючи з 2003 року, НБУ впроваджує принципово новий концептуальний підхід до нагляду за банківськими установами – нагляд на основі ризиків. З огляду на це розроблено й запропоновано банкам відповідні методичні рекомендації щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту у банках.

Сутність концепції полягає у необхідності створення кожним банком власних систем управління ризиками, орієнтованих на встановлений певним банком рівень толерантності до ризиків, тобто прийнятний рівень ризику у відповідних умовах. При цьому функція нагляду полягає в аналізі та визнанні адекватності таких систем тим фактичним ризикам, які бере на себе банк. Метою нагляду на основі ризику є контроль та обмеження рівня можливих втрат банківського капіталу.

Принциповою умовою ефективності кожної системи управління ризиками є її організаційна незалежність від конкретної діяльності фахівців банку, пов'язаної з прийняттям відповідних ризиків, а також дотримання принципів корпоративного управління, викладених у міжнародних стандартах банківського нагляду.

Національний банк виділяє такі основні функції систем управління ризиками: виявлення ризику; контроль; моніторинг; вимірювання ризику.

З практичного боку система ідентифікації ризику включає стратегічне планування діяльності банку, операційне планування та складання бюджету, встановлення лімітів щодо окремих підрозділів, напрямів, операцій, а також планування на випадок кризових обставин.

Отже, управління ризиками – процес, за допомогою якого банк виявляє ризики, здійснює оцінку їх величин, моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків.

З метою здійснення банківського нагляду НБУ виділив дев'ять категорій ризику: кредитний, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий, валютний, операційно-технологічний, ризик репутації, юридичний, стратегічний.

Комплекс дій із ризик-менеджменту має на меті забезпечити досягнення таких цілей: ризики мають бути зрозумілими та усвідомленими; ризики мають бути у межах рівнів толерантності, встановлених наглядовою радою; рішення з прийняття ризику мають бути конкретними й чіткими; очікувана дохідність має компенсувати прийнятий ризик; розподіл капіталу має відповідати розмірам ризиків, на які наражається банк; стимули для досягнення високих результатів діяльності мають узгоджуватися з рівнем толерантності до ризику.

На сьогодні для банківської системи України найбільш принциповим є питання ліквідності українських банків. Крах відразу трьох банків на початку 2006 року (КБ “Гарант”, Інтерконтинентбанк, Київський універсальний банк) примусив НБУ посилити роботу сектору банківського нагляду. Так комерційним банкам були надіслані письма з вимогою зменшення GAP – розрив між строками залучення коштів та розміщення активів. Але багатьом українським банкам не вдалося цього зробити до цього часу. НБУ готується до запровадження жорстких санкцій до таких банків, а саме – обмеження діяльності банків. Під ці обмеження ризикують попасти, у першу чергу, лідери вітчизняного ринку іпотеки. Ці фінансові установи видають кредити на 20–30 років за рахунок коштів, залучених максимум на 10 років. Ініціатива НБУ повинна примусити банки замінити “короткі” і дешеві кредити міжбанківського ринку на дорогі, але “довгі”, залучені на міжнародних ринках. Але це призведе до зниження дохідності іпотеки. По оцінкам НБУ, на даний момент розрив між активами та пасивами у банківській системі дорівнює 1.8–2.2, у той час як повинен складати не більше 1.25. Таке положення справ ставить під загрозу надійність усього фінансового сектора країни.

Також НБУ зробив більш жорсткими умови ліцензування банків. Причиною цьому є невідповідність темпів росту активів й темпів росту капіталу у всій банківській системі. Такими вимогами регулятор намагається змусити банки більш ефективно нарощувати капітал, тому що в останні роки темпи росу активів значно випереджають темпу росту капіталізації банків. (рис. 1) А це призводить до підвищення ризиків.

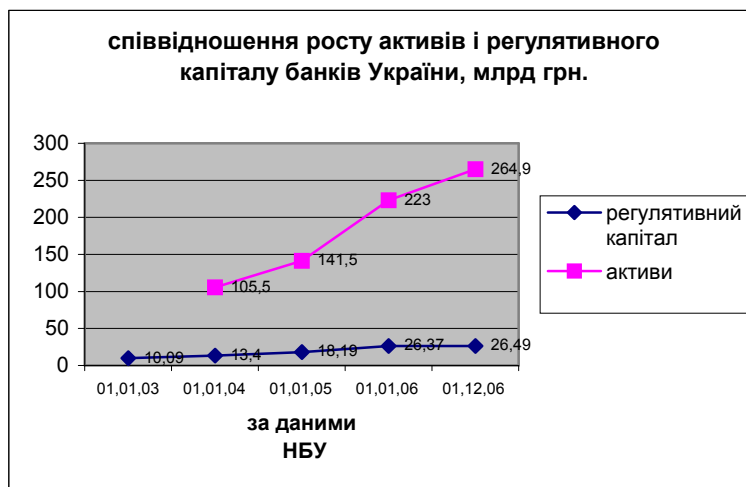

Рис.1.

Раніше банки мали право включати до регулятивного капіталу тільки ті нараховані доходи, термін отримання яких не перевищує трьох місяців, з 01.07.06 їм було заборонено включати до регулятивного капіталу нараховані, але неотримані доходи. Цією мірою НБУ перекреслив усі можливості тим банкам, які збільшували номінальний розмір регулятивного капіталу за рахунок кредитів, виданих інсайдерам.

Виходячи з даних звіту НБУ “Якість та ризикованість активів банків” 94 із 166 українських банків ведуть дуже ризиковану діяльність. Їх коефіцієнт ризику нижче допустимого рівня, встановленого для нормативу AP” (коефіцієнт захисту банків від ризиків) – 4%. Крім того, інтегрований показник AP” банківської системи в цілому дорівнює 3.72%, що доводить високу ризикованість фінансової системи України. До основних носіїв ризику, регулятор відносить “дохідні активи” – кредити, цінні папери та інші інвестиції, за відверненням сумнівних та негативно класифікованих активів. Хоча при цьому до розрахунку не беруться залишки по касі, котрі деяким банкам приносять добрий прибуток від валютно–обмінних операцій.

Отже, проблема розвитку систем оцінки фінансового стану банків потребує як розроблення комплексу загальних економічних показників – індикаторів поточного стану і динаміки фінансової стійкості, так і розвитку систем оцінки й управління ризиками, що забезпечують найефективніше управління розвитком кожного банку та необхідний стан прозорості систем контролю за надійністю банків з боку нагляду. Зважаючи на вимоги щодо інтеграції України до ЄС, розроблення та впровадження систем управління ризиками стає пріоритетним напрямком науково–практичних досліджень.

Варакина Е.В.

КЛАССИФИКАЦИЯ ДОХОДОВ, РАСХОДОВ И ПРИБЫЛИ БАНКА

Актуальность.

В связи с возрастающей ролью банковской системы в обслуживании экономических субъектов, расширением внешнеэкономических и межрегиональных связей, продолжающимся процессом становления и ликвидации отдельных коммерческих банков возрастает роль и значение анализа финансового состояния банка, составной частью которого выступает анализ доходов и расходов коммерческого банка.

Анализ доходов и расходов банка дает возможность изучения результатов деятельности коммерческого банка, а, следовательно, и оценки эффективности его как коммерческого предприятия. Анализ результативности банковской деятельности начинается с анализа доходов и расходов, а заканчивается исследованием прибыли.

Целью анализа банковской деятельности с точки зрения ее финансовых результатов является выявление резервов роста прибыльности банка.

Все производственные расходы и полученные доходы учитываются по результативным счетам банка, которые иначе называются счетами прибылей и убытков.

Система построения результативного счета, при которой он строится не по балансовой форме (с разбивкой расходов и доходов на дебит и кредит), а по форме последовательно счета, позволяет сразу оценить результат от основной деятельности банка (кредитование), который затем корректируется на суммы других доходов и расходов. Полученный результат облагается налогом на доход, а затем к нему прибавляется результат от вложений в ценные бумаги.

Анализ финансовых результатов начинается с анализа доходов коммерческого банка. Главной целью анализа доходов банка является выявление потенциальных резервов роста доходности банковской деятельности. Анализ доходов коммерческого банка начинается с оценки выполнения плана и изменений в структуре валового дохода путем сопоставления данных за отчетный период с плановыми данными, а также фактическими данными за соответствующий период минувшего года.